

Gospodar in gospodinja

LETO 1941-XIX

27. AVGUSTA

STEV. 35

Kaj ovira napredek kmetijskega gospodarstva?

Kdor ne napreduje, nazaduje. Tako nam je zapisal Domoljubov »Gospodar« v zadnji številki, ko je razlagal, ali moremo zboljšati svoje kmetije. To je za nas kmete huda beseda, skoraj bi mogli reči, težka obsodba. Le predobro vemo, da jih je med nami prav malo, ki res izboljšujejo svoje gospodarstvo, ki torej napredujejo. Če je onih malo, pomeni to, da je ogromna večina onih kmetov, ki v svojem gospodarstvu ne napredujejo, torej že nazadujejo. Iz tega pa nastaja velika škoda za vso tisto ogromno večino kmetov, za kmetске družine, za naše slovensko gospodarstvo sploh. Skratka, ves narod trpi škodo od tega, ker kmetijsko gospodarstvo ne napreduje.

Zelo važno in tudi zelo potrebno je zaradi tega, da spoznamo vzroke, zakaj je pri pretežni večini kmetjskih gospodarjev tako malo smisla in tako malo volje za gospodarski napredek. Neki vzroki morajo biti. Drugače menda ne bi bilo mogoče razumeti, da se slovenski kmetje po svoji večini napram napredku, napram izboljšanju kmetije tako ravnodušni, da ne rečemo kaj hujšega. Če bomo spoznali vzroke, zakaj ni smisla in volje za napredek, jih bomo skušali tudi odstraniti. Zaradi tega je to razmišljanje važno in potrebno. Saj je to edina pot, po kateri se moremo obvarovati velike škode, ki nastaja pri tisočih in tisočih kmetjskih domov zaradi pomanjkanja napredka, zaradi starokopitnosti.

Poglejmo in premislimo po vrsti ovire, ki so napoti kmetjskemu napredku, napoti izboljšanju kmetjskega gospodarstva.

Prva ovira je gotovo neznanje. V življenju je že tako, da ne izkoristim bližnjice, če je ne poznam. Kako bom hodil boljše pot, če je še ne poznam? Za napredek je treba torej znanja. To znanje mi pove, kako se da v tej ali oni panogi gospodarstvo zboljšati. Znanje je torej

prvi pogoj za napredek. Spoznanje je prvi korak k poboljšanju. Neznanje, nevednost je strašna coklja, ki zavira voz napredka, da ne more skoraj z mesta. Zato je resničen naš pogovor, ki pove, da je neznanje najdražja reč na svetu. Iz neznanja nam nastajajo ogromni milijoni gospodarske škode, če bi namreč izračunali, koliko znaša skupna škoda pri tisočih in tisočih kmetjskih domov zaradi tega, ker ni napredka, ker ni urejen hlev, ker ni pri hlevu in svinjakihi gnojnične jame, niti gnojišča, ker se ne poslužujejo za razna dela kmetijskih strojev, ker nimajo za krmo silosov itd. itd. Res je. Zaradi neznanja izgubljam o dan za danem, leto za letom milijone in milijone.

Če je neznanje tako huda ovira za napredek, moramo pa na drugi strani vedeti, odkod pridobivati znanje, da premagamo neznanje in nevednost. Naj tule prav kratko pregledamo one vrelce, iz katerih moremo kmetije, predvsem pa naši kmetjski sinovi črpati znanje, širiti svoje kmetjsko izobrazbo.

1. Gospodarsko izobrazbo nam predvsem daje šola. Res, da gredo vsi naši kmetjski sinovi in dekleta kar nekaj let skozi učilnice naših ljudjskih šol. Ljudska šola bi lahko mnogo storila za kmetjsko gospodarsko izobrazbo; vemo pa, da na splošno malo stori. Vzrok je ta, ker manjka učiteljem in učiteljicam samim znanje kmetjskega gospodarstva, še bolj kot znanja pa mogoče veselje in ljubezen do kmetjskega dela. Šolski predpisi nalagajo učiteljstvu veliko uradniškega dela in pisarjenja. Šolski predpisi pa jim ne nalagajo, da bi morala pri vsaki šoli obstojati možnost za kmetjski pouk v poglavitnih kmetjskih panogah, ki se gojijo v dotičnem okolju in da bi morali učitelji učence višjih letnikov o kmetijstvu s poukom in vajo izobraževati. Zato je prav malo tako srečnih krajev, kjer bi učenci pridobili

nekaj znanja in vaje v eni ali drugi kmetijski panogi že v ljudski šoli.

2. Še važnejša kot ljudska šola je potem kmetijska nadaljevalna šola. Fantje so že nekoliko starejši in imajo zato več smisla, več razumevanja za pouk o kmetijske mgospodarstvu. Tudi če se vršijo vaje iz kmetijskega gospodarstva, so fantje že bolj sposobni, bolj priročni za dotično delo, kot n. pr. cepljenje dreves. Samouprava bi morala v vseh občinah poskrbeti za kmetijske nadaljevalne šole pozimi.

3. Najvažnejše za napredek kmetijstva pa so gotovo kmetijske strokovne šole. Teh je seveda pri nas malo. Le redki so kmetijski isnovi, ki so imeli to srečo, da so pred prevzemom kmetije dovršili kmetijsko šolo ali vsaj krajši polletni tečaj na kmetijski šoli. Kako natančno imamo po zakonu predpisano, koliko časa mora trajati učna doba, koliko časa pomočniška doba za čevljarja, za krojača, mizarja — sploh za vse obrti! Dokler nima za seboj predpisane učne dobe in pomočniške prakse in k temu še predpisanih izpitov in nadaljevalnih šol, ne more postati mojster. Za kmetijske gospodarje, za mojstre naših gruntov nimamo ničesar predpisane. Bil bi pa zelo potreben predpis, da mora vsak kmetijski gospodar poleg osnovne šole imeti vsaj enoletno kmetijsko šolo. Saj ne trdimo, da bodo prav vsi, ki napravijo kmetijsko šolo, tudi zgledni, napredni kmetijski gospodarji. To pa lahko trdimo, da bo 95% od njih imelo potrebno znanje za napredek in izboljšanje v kmetijstvu, če bodo le imeli potem tudi voljo in veselje do dela.

4. Niso pa samo šole vir izobrazbe. Danes za izobrazbo igra zelo važno vlogo časopis in knjiga. Časopisje o kmetiskem gospodarstvu, knjige, ki razpravljajo o kmetiji se pri nas po kmetiskih domovih veliko premalo bere. Kmetijska zbornica izdaja strokovni list »Orač«. Toda toliko kmetiskih domov je, v katere »Orač« sploh ne prihaja! In koliko je takih domov, v katerih »Orač« obleži kje na polici ali v kotu neprečitani! Saj bi mogli v marsikaterem domu najti celo Domoljubovo prilogo »Gospodar in gospodinja« nerazrezano, neprebrano. Mohorjeva družba je leto za letom poskrbela našim kmetiskim domovom za kako knjigo iz kmetijstva. Žalibog so bile tudi te knjige s pridom prebrane le v malo domovih.

5. Zelo koristno je tudi, da napredek, izboljšanje vidim, opazujem pri drugih kmetih, v drugih krajih. Zato so tolikega pomena kmetijski izleti zlasti za kmetijske sinove. Doma je že vaje voziti po izvoženem tiru, po katerem je vozil oče svoj gospodarski voz. Zato je potrebno, da sin vidi in opazuje, kako gospodarijo drugod. Prišla mu bo misel, da je mogoče ena ali druga stvar drugod boljša in da bi se to dalo tudi doma izboljšati. Posebno velikega pomena je zato pri takih izletih ogled vzornih kmetij, kjer so urejeni hlevi, kjer so v uporabi razni stroji, kjer je gospodarstvo res napredno, v vseh panogah na višini. Besede mičejo, zgledi vlečejo.

6. Pri mladem človeku je najvažnejši vir izobrazbe in vzgoje družba, družčina, zlasti v dobi, ko je šoli odrasel in ko čisto prirodno beži zdoma in išče družbe tovarišev. Če ne bo našel dobre družčine, bo postal žrtev slabe družčine. Izredno važno je zato, da je za kmetijske sinove dobra družčina na razpolago. In gotovo najboljša družčina so naše kmetijske strokovne in prosvetne mladinske organizacije. Zato je dvoje važno. Kmetijski sinovi morajo v te organizacije, da ne postanejo žrtev slabe družčine. V teh organizacijah naj se daje možnost kmetijske izobrazbe. Zato naj te organizacije prirejajo sestanke, predavanja, tečaje, na katerih se govori in razpravlja o izboljšanju kmetijskega gospodarstva, o naprednem kmetijstvu.

Navedli smo nekaj vrelcev kmetijske izobrazbe, ki smo jih smatrali za najvažnejše. Če bo kmetijska mladina pila iz teh vrelcev, potem bo izginila suša nevednosti in neznanja. Odstranjena bo prva ovira napredka v kmetijskem gospodarstvu; o drugih ovirah bomo pa še govorili pozneje.

Razburjen človek naj ne je in ne pije drugega kakor malo oslajene vode, sicer si priprije bolezen in smrt.

Dober vinski kis ima 6—8% kisline, kisov cvet (esenca) ima 12—15%, in navadnih kis 5%. Kisu dodajajo po nekaterih tovarnah žveplene kisline; kisu, iz piva narejenemu fosforne kisline ali soli, navadnemu kisu tudi španskega popra. Tak kis je škodljiv, posebno če je pri jedi več kisa, kakor olja. Če peče na jeziku, kis ni pravi. Razredči za poskus malo kisa z deževnico in kani v to nekaj kapelj kloroforma. Če postane tekočina motna, je v kisu žveplena kislina.

Strojne zadruge

V člankih »Kmetija in kmetijski stroji« ter »Gospodarsko sodelovanje« smo načeli vprašanje v kmetiskem gospodarstvu, ki ga bomo danes zaključili. Stvar je važnejša, kakor bi se komu na prvi pogled videlo in ima svoj veliki gospodarski in socialni pomen za vse panoge kmetijskega gospodarstva in za vse oblike socialnega sožitja kmetjskih ljudi.

Že v članku »Gospodarsko sodelovanje« smo ugotovili, kako je liberalistično-samoljubna nрав kmetjskih ljudi polagoma razbila in uničila stare, preizkušene oblike sosedstvene vaške in srenjske skupnosti in ljudi pogreznila v izključno skrb zase po geslu: Vsak sam zase. Koliko je slovenski kmetjski stan zaradi te miselnosti utrpel že škode! Debele knjige bi se dale napisati, kjer bi naštevali gospodarsko, kulturno, politično in socialno škodo, ki je sledila za kmetjske ljudi na pogorišču prejšnjega sodelovanja, s pomočmi in skupnih prizadevanj za dobro stanje. Govoriti bi morali o sovraštvu med sosedmi, o prepirih in neštetihi pravdah; o bobnu, ki je zaradi tožb uničil prenekatero lepo slovensko kmetijo, da je prišla v nekmetske roke. Govoriti bi morali o neznačajnosti in nepoštenosti, ki sta pognali iz gesla: Vsak sam zase, o škodah na verskem in kulturnem polju, o nerešenih socialnih vprašanjih, ki s takšno nedopovedljivo nujnostjo čakajo rešitve in grozijo našim kmetjskim domovom. In tako naprej. Saj ni ne konca ne kraja nesreč, ki imajo svoj začetni vzrok v individualističnem pojmovanju življenja, katero je zamrežilo kmetovo dušo in srce!

Govorimo o novih časih, o novem redu, o novi ureditvi človeške družbe. Res potrebna je, skrajni čas je žel! Samo eno je važno: Novi časi in novi red bo obveljal le, če bodo drugače, ne noro mislili in na življenje gledali tudi ljudje. Brez novih ljudi ne bo novega reda in ne novih, lepših in boljših časov.

Zato je treba krepko začeti s pripravljanjem teh časov tam, kjer je najprej mogoče. In v oni obliki, ki je najbolj pripravna in najbolj vidno učinkovita. Kajti kmetjski človek hoče prijemljivega dokaza. Ne more biti dvoma, da tak jasen, stvaren dokaz o koristnosti in umestnosti skupnega prizadevanja najbolj otipljivo

začutimo na gospodarskem področju. In moderna, stokrat temeljito preizkušena oblika gospodarskega sodelovanja je »zadružništvo«, ki je kmetu pri nekaterih narodih (n. pr. pri Dancih, Švicarjih, Belgijcih itd.) pripomoglo naravnost do blagostanja in ustvarilo prava čuda napredka in gospodarske moči.

O zadružnem sodelovanju bomo že marsikatero rekli; za danes se nam je pa, glede na naša prejšnja razmotrivanja, pomuditi pri eni, sicer sami po sebi zelo skromni vrsti zadružništva — pri strojnih zadrukah, ki jim pa gre v resnici vse večji gospodarski pomen, kakor na splošno mislimo. Rekli smo že, da pri naših posestnih razmerah ni niti mogoče niti gospodarsko, da bi imela posamezna kmetija drage kmetijske stroje. Na drugi strani smo pa tudi podčrtali izredno važnost strojev za dvig proizvodnje po kakovosti in količini. Zaključek teh dveh na videz neskladnih resnic je kaj enostaven: česar ne premore ena kmetija, jih premore več, treba je le smisla in razumevanja za sodelovanje. Če dragega stroja ne moreš kupiti sam, si ga kupite sosedje skupno, pa se med seboj dogovorite o vsem potrebnem. To je najenostavnejša oblika »zadruga« brez pravil, sej in občnih zborov ter brez računskih zaključkov.

Vendar je dandanes le treba v večini primerov nekaj bolj določnega. Samoljubnost se je preveč razbohotila v naših srcih, da bi šlo za enostavnim prijateljskim dogovorom; nerazpoloženje do nekaterih v vasi ali soseski se je pregloboko zajedlo v duše, da bi jih kar tako spet sprejeli v svojo družbo in hoteli z njimi deliti dobrote skupnega dela. Poslužiti se je treba bolj točno določene in dovolj preizkušene oblike sodelovanja, ki je podvržena končno tudi nadzorstvu nepristranskih činiteljev (revizorjev). To je pa ravno zadružna oblika.

Zato pripravimo, da mislite na strojne zadruga in da vsi dobro misleči kmetjski ljudje, ki vam je v resnici za napredek kmetjskega stanu ne pa samo na jeziku, resno pripravljajte svoje sosede, vasi in soseske na sodelovanje v strojnih zadrukah.

V Ljubljanski pokrajini je strojno zadružništvo naravnost občudovanja vredno nerazvito. Izmed dokaj lepega števila

strojnih zadrug v bližni banovini, ki so po večini sijajno delovale v veliko korist članstva, jih je na območju Ljubljanske pokrajine ostala komaj dobra deseterica. Pa še te so večidel pred — pokopom.

Vprašal: »Zakaj ne gre, zakaj zadruga propada?«

Odgovor: »Ni zanimanja. Stroje so polomili, za popravilo bi bilo treba nekaj zrtvovati, pa nihče noče. Polomiti so jih znali, v uporabno stanje spraviti jih nočejo...«

Tako! Pa še govorijo ljudje o boljših časih, o novem redu v človeški družbi! Prazno blebetanje! Tukaj začnimo — pri takšnih primerih je dovolj prilike, da se šolamo za novi red, ki bo moral biti red

skupnega dela in skupne blaginje. Če bo celotni kmečki stan dosegel neko stopnjo blagostanja, ga boš deležen tudi ti, tudi tvoj sosed, tudi zadnji vaščan — vsak, ki ga s svojim sodelovanjem pomaga ustvarjati. »Kdor pa ne dela, naj tudi ne je,« pravi sv. Pavel. Takšni, ki bi lahko, pa nočejo pomagati pri ustvarjanju nove dobe, naj ne pričakujejo od nje ničesar. Saj tudi niso vredni in ne zaslužijo! Slovenski kmečki človek pa, priden ko travlja, naj začne najprej z gospodarskim sodelovanjem v združništvu, v najbolj preprostih zadrugah, kakršne so strojne zadruga, da se bo naučil in pripravil za odločilno sodelovanje v velikih vprašanjih, od katerih bo odvisna njegova in narodova bodočnost.

Kmečki vrt. Zimske setve

V zgodnji pomladi primanjkuje tudi kmečkim gospodinjam zelenjave, pa tudi na trgu bi se dala zgodnja povrtina prav dobro prodati. Ponavadi se po kmečkih vrtovih za fižolom, krompirjem in kapusnicami ne seje nič več in ostane vrt čez zimo prazen. V drugih letih, ko ni bilo vojne, že ni bila takšna škoda, toda sedaj, ko nam primanjkuje hrane na vseh koncih in krajih in je prav zgodnja povrtina posebno dobrodošla, bi bil pač neodpuštljiv greh, da bi ostal vrt čez zimo prazen.

Mnogi ne vedo, da lahko tudi v jeseni posejemo in posadimo razno povrtino, ki nam dozori že to leto ali pa prav zgodaj spomladi, ko nikjer še ne dobiš nič.

V mesecu avgustu moramo posejati pomladno čebulo, ki da že meseca maja kar lep pridelek. Ko setev vzklije, jo prepulimo na 12 krat 24 cm vsaksebi, odvisne sadike pa na novo potaknemo. Tudi zimski česenj in šalotko spravimo v septembru v zemljo. Spomladi, ko bo tudi česnja povsod primanjkovalo, ga bomo imeli doma že dovolj.

Mnogo važnejša pa je še setev zimske solate. Sejati jo pričnemo konec avgusta, a najboljše se obnesejo setve o prvi polovici septembra. Previdnejše postopaš, če setev dva- do trikrat ponoviš in vzameš za vsako setev drugo vrsto zimske solate. Lahko pa tudi seme zmešaš ali pa poseješ vsakokrat semena ločeno. Pri nas sta udomačeni sorti zimskorjava in zimsko-zelena solata. Prva ima na tempozelenih

listih rjave pege. Ker pa nekatere solate boljše prenesejo suhe zime, druge pa zopet mokre, posejemo poleg obeh zgoraj omenjenih še katero vrsto od sledečih sort: »Nausenc«, »Ljubljanska ledenka«, »Zimska ledenka«, »Zimska maslenka« in »Altenburška«. Zimske solate sejemo bolj redko, že na stalno mesto in jih po potrebi prepulimo. Ker pa zmrzal hitreje privzdigne presajene, kot nepresajene, je uspeh navadno pri zadnjih boljši. Ko je solata dovolj ukoreninjena, potrosimo med njo nekoliko kalijeve soli (40%), kajti izkušnje so pokazale, da lahko gnojena solata veliko boljše prezimi.

Prav tako kot solato pa posejemo tudi špinačo. Zgodnje setve nam bodo dale pridelek že v pozni jeseni, septembrske pa v teku zime. Za setev špinače so primerne prostori v senčnih in zavetnih legah, avgustove setve lahko pognojimo z gnojnico, da nam že do konca jeseni dozore. Poznejše setve pognojimo, kot smo že omenili pri solati, s kalijevo soljo. Zimske špinače so: »Wiking«, ki je najboljša, najprimernejša in najizdatnejša špinača in gre spomladi zelo pozno v cvet, »Eskimo«, »Gaudry«, »Juliana« in »Zimska kraljica«.

Od avgusta pa prav do oktobra lahko sejemo motovilec. Navadno ga posejemo kar na njivo za zgodnjim krompirjem. Setev pred snegom pokrijemo z dračjem, smrekovimi vejami in slamo, da ga lažje pod snegom nabiramo. Najbolj odporen

je domači motovilec in pa »Holandski širokolostnik«.

Konec septembra posejemo po praznih gredicah zimski korenček. Sejemo ga v vrstah po 10—15 cm narazen. Med posamezne vrste pa vtaknemo nekaj zimskega česna, da prežene voluharje. Ako je zima gola je prav, da pokrijemo pol gredice z dračjem in slamo, da ne bi zmrzel preveč uničila pridelka. Ker pa se pod tako odejo hitro zaredi mrčes in se pojavi plesen, moramo, kadar pride odjuga, nastil odstraniti.

Kakor je bila letos velika stiska za rani krompir, bo gotovo še mnogo večja, ako bo trajala vojna še prihodnje leto. Vrtnarji in poklicni pridelovalci zelenjave dajo pred saditvijo krompir »kalite«.

Drugim, posebno pa kmetom, je to doštikrat nemogoče, zato naj rani krompir sade že v jeseni.

Zgodnji semenski krompir posadimo prav tako globoko kot navadno, le v rahlejši prsti nekoliko globlje. Sadimo cele srednjevelike gomolje. Grede naj bodo kolikor mogoče sončne in zavarovane pred mrzlimi vetrovi. Ako je zima gola in kaže, da bo nastopil hud mrz, pokrijemo gredice pet prstov na visoko s slamnatim gnojem. Ta krompir bo vsaj 14 dni prej zrel in je prav tako okusen in dober. Seveda je ves pridelek tudi nekoliko odvisen od zime in zgodnje pomladi. Še mnogo setev bi lahko opravili v jeseni, toda, ker kmetski vrtovi nimajo potrebnih toplih gred, morajo te izostati.

Sejanje rži po trati

Kakor vedno, posebno pa v sedanjih razmerah, moramo stremeti za tem, da pridelamo na domači grudi čim več kruha. Bliža se čas jesenske setve in obsejali bomo z ozimino vse razpoložljive njive, seveda ne na škodo drugim kulturam, na primer okopavinam (krompir, koruza, pesa itd.). V naših maloposredniških razmerah, (seveda so tudi izjema) je pa tako: če hočemo nasaditi nekoliko več krompirja, pa ni prostora za žito in obratno. Imamo pa način, kako se da povečati površina ozimine in ta je sejanje rži po trati. Na trato posejmo rž rajši malo bolj gosto kakor na redko, nato potegni-

mo nekoliko z brano ali pa z železnimi grabljami, da pride seme bolj v stik z zemljo. Tudi travna ruša se s tem prezračí in prerahlja. Potem napeljemo in natrosimo hlevskega gnoja, da popolnoma pokrije trato. Rž mora biti vsejana najmanj do konca septembra in ne preveč v strmini, ker sicer odnese pozimi sneg v nižje lege in potrga obenem mlade rastline. Tako bomo pognojili tudi travnik, saj so tudi travniki zelo hvaležni za vsako mrvo gnoja. Prvo leto res ne bo posebno obilne košnje, toliko bujnejše pa požene trava, seveda tudi kak plevel prihodnje leto.

Predpisi o prodaji in klanju goveje živine

Najprej določa naredba Visokega komisariata, da je klanje goveje živine pod 70 kg teže prepovedano; prav tako izvzeta od obvezne oddaje za klanje je vsa rodovniška živina, ki je vpisana v rodovniške knjige.

Vsakdo, ki ima več kot dve glavi goveje živine po najmanj 70 kg teže, je dolžan oddati do 30. junija 1942 delež 20 odstotkov žive teže svoje živine, ki je nad 70 kg teža. Koliko ima kdo živine, velja stanje živine na dan 5. junija 1941. Za zgled navajamo tale primer: posestnik ima oz. je imel dne 5. junija 1941 4 glave

goveje živine, ki tehta skupaj recimo 1750 kilogramov, pa je vsako živinčce težko nad 70 kg žive teže, pa tudi ni nobeno vpisano v rodovniške knjige. Ta posestnik je po uredbi obvezan oddati za kanje 20 odstotkov žive teže svoje živine, t. j. 350 kilogramov, in to do 30. junija 1942.

Ker je pa nemogoče, da bi vsak posestnik oddal ravno toliko, kolikor odpade nanj po predpisu uredbe, so imetniki goveje živine že po samem učinku naredbe obvezno združeni v zajednice, t. j. v nekakšno skupnost zaradi oddaje živine. Kajti določena količina žive teže se

ne zahteva neposredno od posameznika, marveč od občine. Te obvezne zajednice so pod vodstvom upravitelja, ki ga imenuje Prehranjevalni urad (Prevod) za Ljubljansko pokrajino in pod nadzorstvom občinskih preskrbovalnih uradov, ki smejo živino tudi odvzeti, kolikor bi je morda posestniki ne oddali sami.

V okviru teh zajednic se skrbi, da bo v določenem času oddanih iz dotične občine toliko živali, da bo dosežena številka, ki odpade na dotično občino. Kmetje, zlasti sosedi, si lahko med seboj pomagajo, n. pr. en kmet ima 3 glave, ki tehtajo skupaj 1500 kg, njegov sosed pa 4 glave, ki tehtajo 2200 kg; prvi mora oddati 300 kg, drugi pa 440 kg. Skupaj 740 kg. Eden izmed njiju ima ravno primerno živinčce, ki toliko tehta, pa ga odda. Prihodnjic bo prišla vrsta na drugega, ki že sedaj lahko s tem računa in tako gospodari, da bo imel pripravljeno živinčce o pravem času.

Glede načina, kako se oddaja živina, odloča Prevod s sodelovanjem stanovskih združenj kmetov in mesarjev.

Kdor bi imel pripravno živinčce za zakol, ga lahko odda tudi prostovoljno ob dogonu, vendar mora o tem 10 dni prej obvestiti Prevod, ki mu pošlje pismen oddajni nalog. Brez predpisanega potrdila se ne sme zaklati nobeno živinčce. Tako pismeno potrdilo se izda ob dogonih živine ali pa izda Prevod posebno pismeno pooblastilo, kakor je že omenjeno. Izjemoma je dovoljen samo zakol v sili, ki ga pa morajo nadzorovati pristojni organi.

Živina se ne sme odganjati iz občine v drugo občino, če tega ni vnaprej odobril pristojni občinski urad.

Za kršitve naredbe so določene kazni od 500—5000 lir in zaplemba goveda. V hujših primerih se lahko izreče kazen zavora do 6 mesecev.

Cenik goveje živine za zakol

V naslednjem bomo navedli sedaj veljavne cene goveje živine, ki se ravnajo po kakovosti in klavnosti. Pod besedo »klavnost« se razume razmerje med mrtvo in živo težo živali. Pod mrtvo težo je razumeti težo zaklane živali po izkrvavitvi in odstranitvi sledečih delov: kože, drobovja in organov trebušne in prsne votline z ledvicami ter pripadajočo tolsčo; dalje preponsko kožico, glavo, odrezano na zatilju pri prvem vretencu, prednje noge, odrezane v kolenu-golenici in zadnje noge, odsekane v kolenu-golenici, vime s tolsčo in zunanji spolni organi s pripadajočo tolsčo.

Pri teletih se razume mrtva teža po izkrvavitvi in odstranitvi sledečih delov: glave, odrezane pri prvem vretencu, nog, odrezanih pri kolenu; drobovja in organov trebušne in prsne votline, izvzemši samo ledvice s tolsčo. Ledvice in koža spada pri teletih k mrtvi teži.

1. Teleta: I. vrste, s klavnostjo nad 65%, 7 lir, II. vrste, s klavnostjo 65 do 60%, 6,50 lire, III. vrste, s klavnostjo pod 60%, 6 lir kg žive teže.

2. Biki, bikici, junci, telice in krave prvesnje: I. vrste, s klavnostjo nad 48%, mesarjeva cena 4,95 lire, drž. premija 1,15 lire, skupna cena 6,10 lire; II. vrste, s klavnostjo 48—44%, mes. cena 4,20 lire,

drž. prem. 0,90 lire, skupna cena 5,10 lire; III. vrste, s klavnostjo 43—38%, mes. cena 3,40 lire, drž. prem. 0,60 lire, skupna cena 4 lire kg žive teže.

3. Voli: I. vrste, s klavnostjo nad 47%, mes. cena 4,95 lire, drž. prem. 1,15 lire, skupna cena 6,10 lire; II. vrste, s klavnostjo 47—43%, mes. cena 4,20 lire, drž. prem. 0,90 lire, skup. cena 5,10 lire; III. vrste, s klavnostjo 42—38%, mes. cena 3,40 lire, drž. prem. 0,60 lire, skup. cena 4 lire.

4. Krave: I. vrsta, s klavnostjo nad 45 odstotkov, mes. cena 4,20 lire, drž. prem. 1,15 lire, skup. cena 5,35 lire; II. vrste, s klavnostjo 45—40%, mes. cena 3,80 lire, III. vrste, s klavnostjo 39—35%, mes. cena 3,05 lire, drž. prem. 0,60 lire, skup. cena 3,65 lire. Klobasarice: s klavnostjo pod 35%, mes. cena 2,50 lire, brez drž. premije, skupna cena 2,50 lire.

5. Biki: I. vrsta, s klavnostjo nad 50%, mes. cena 4,60 lire, drž. prem. 1,15 lire, skup. cena 5,75 lire; II. vrste, s klavnostjo 50—45%, mes. cena 4 lire, drž. prem. 0,90 lire, skup. cena 4,90 lire; III. vrsta, s klavnostjo 44—38%, mes. cena 3,20 lire, drž. prem. 0,60 lire, skupna cena 3,80 lire.

Pri teletih in kravah klobasaricah ni državne premije (prispevka), pri vseh drugih cenah pa so določene kmetu v prid primerne premije.

KUHINJA

Pečena jabolka. Za taka jabolka je dobra poberavščina in pa slabše vrste sadovi. Jabolka razrežem na koščke, jim odstranim peščice in izrežem piškavost. Neolupljene koščke denem v močno lončeno kozico. To postavim v pečico, da se koščki lepo rumeno zapečejo. Po kosilu se tako pečena jabolka zaradi svoje prijetne kisline zelo priležijo. Priporočljiva so pa tudi zato, ker so zelo poceni, saj ne potrebujejo ne masti, ne sladkorja, pa tudi soli ne.

Jabolka v solati. Tudi zato so dobra jabolka slabše vrste, to je poberavščina. Za solato jabolka olupim in zrežem na rezine. Peščiče iztrebim, tako tudi morebitno gnilobo in piškavost. Bolj mehko zeljnato glavo zrežem na rezance, kot za solato. V kozico denem prav malo masti in precej drobno sesekljane čebule. Potem pražim vse skupaj, jabolka in zeljnate rezance. Površino potrese s kumeno in asolim. To pražim pokrito toliko časa, da postane solata mehka, jabolka se pa popolnoma zmehčajo, tako da se rezinice več ne strde. Proti koncu praženja okisam s kisom, če se mi zdi jed pre malo kislja. Ker se zeljnati rezanci pri praženju zelo zmanjšajo, je treba pripraviti precejšno množino svežega zelja. Ker zelje in jabolka vsebujejo precej vode, ni navadno treba dodajati tej solati nobene tekočine. Gotovo solato serviram k praženemu rižu, k testeninam, k vsakovrstnemu krompirju, k ajdovim, koruznim ali oženjenim žgancem. Olupke pa operem in jih porabim za kis.

Kis iz jabolk. Jabolčne olupke in zelena, slabša in drobna jabolka pripravim za kis takole: jabolkom odstranim peščiče, gnilobo in piškavost. Potem vsako jabolko s kladivom ali polenom stolčcem. Taka stolčena jabolka denem v lončen pisker ali v vrč, in sicer toliko, da je posoda do polovice napolnjena. Potem nalijem do vrha vroče vode in denem na topel kraj ali na peč ali v kot na štedilniku. Med kuhanjem odstranim vrč, ker bi prevelika toplota napravila sadje grenko, a ne kisljo. Vrč pokrijem s pokrovko, pisker pa s snažno ruto, da se ne zapraši. Čas za kisanje se ne more natanko določiti, pač pa je treba večkrat poskusiti, če je že dovolj kislina. Ko je dosežena dovoljna kislina, treba kis pretočiti v steklenice in spraviti. Bolj proti koncu, ko se začnejo goščava, treba kis precediti skozi redko snažno krpo. Pri kisanju treba paziti na to, da se kis, ko doseže dovoljno kislino, takoj nalije v steklenice, ker bi se nadaljnje kisanje prav kmalu spremenilo v grenkobo. Na ta način pripravljene sadni kis je zelo pri-

jetnega in zdravega okusa. Priporočljiv je pa posebno tudi zato, ker razen dela ne napravlja nobenih stroškov.

Surovo kisljo zelje z jabolki. Za to rabim pol kilograma zelja, 2 precej debeli čebuli, 6—7 kisljih jabolk, malo olja, limonin sok in kisljo mleko. Jabolka in čeblo zribam, potem primešam prav hitro oprano kisljo zelje, prilijem malo olja in sok ene limone. Vse to prav dobro zmešam. Nazadnje dodam še nekaj žlic kisljega mleka in zopet prav dobro premešam. Nato postavim jed za kake tri ure na hladen prostor, da se vsa snov lepo spoji. Ta jed je zelo zdrava in okusna.

Posušen fižol. Fižolu odstranim končnice, ga operem in narežem na posevne kose. Te kose prevrem v zelo osoljenem kropu. Potem stresem fižol na rešeto, da se dobro odteče. Odtečen fižol denem med prtiče, da se dobro osuši. Osušenega denem na s papirjem pogrnjeno pekačo in devam toliko časa v ohlajeno pečico, da je fižol popolnoma suh. Suh fižol spravim v zabojčke ali skatle, in dam na suh prostor. Za uporabo ga zvečer operem v mrzli vodi, nato polijem zopet z mrzlo vodo, v toliko, da ga pokriva. Fižol postavim čez noč na štedilnik. Drugi dan ga skuham in rabim za različna jedila, kakor svežega. Pozimi, posebno na spomlad, ko ni nikake zelenjave, je tak fižol velike vrednosti.

Lekarna

Postelja naj ne stoji nikdar ob vlažni steni. Preproge na posteljni steni postanejo lahko kottiše mrčesa in prahu. Bolj ustreza zdravju papirnat linolej, najboljša pa je lesena stena. Pernice je treba v vlažnem stanovanju nesti večkrat na sonce, pozimi k peči.

Kri silij v glavo. Izpij kupico oslajene vode. Kdor ima pritisk krvi, mora izpiti vsako noč precej vode. To je sploh zdravju koristno. Ne vso vodo namah, pred spanjem nekaj in drugo v presledkih, kadar se prebudiš. Enkrat so sklicali zdravniki v Trstu zborovanje, da preiščejo navade oseb, ki so dosegle visoko starost in so dognali, da so vsi ti stari ljudje izpili ponoči redno pol litra vode.

Uživanje čebule pozimi pospeši krvni obtok in zviša toploto telesu. Oni, ki so zjutraj utrujeni in težki, naj uživajo zjutraj malo sekjane čebule z jajcem ali z oljem in kisom.

Da ne ozebejo roke: Zmešaj 15 gramov nastrganega mila, 15 gramov kafre, 5 gramov terpentinovega olja in 8 gramov salmijakovega cveta. S tem nateri zvečer roke. Ne hodi z mokrimi rokami na prepah in umivaj se v mlačni vodi.

PRAVNI NASVETI

Prijava žita. Po naredbi Visokega komisarja morajo vsi pridelovalci žita prijaviti letošnji pridelek v 20. dneh po končani žetvi ali po spravi lu posameznih vrst pristojnemu občinskemu uradu na obrazcih, ki jih dobijo pri teh uradih. Prodaja žita je dopustna samo po predhodnji dovolitvi, ki jo izda Prehranjevalni urad Visokega komisariata v Ljubljani.

Pravice posvojenega otroka. D. L. — Sorodnik brez otrok je vzel tujega otroka za svojega. Že več let je otrok pri njem in mu pridno pomaga pri obdelovanju posestva. Posvojitelj je sprva otroku obljubljal, da bo posvojen otrok njegov naslednik, sedaj se je pa razmerje med obema ohladilo in se otrok boji, da bi mu posvojitelj ničesar ne zapustil. Vprašate, kako bi si otrok zavaroval svoje pravice do posestva. — Če je sorodnik otroka res posvojil, in se je ta posvojitev sklenila pred sodiščem, je s posvojitvijo otrok dobil pravice do posvojitelja, kakor jih imamo zakonski otroci od svojih staršev. Posvojeni otrok ima pravico do vzgoje, oskrbe in preskrbe ter tudi pravico do dednega deleža po svojem posvojitelju. Če se otrok sedaj ne razume s posvojiteljem, ne more za enkrat ničesar od njega zahtevati. Ko bo pa posvojitelj umrl, bo pa posvojenec dobil svoj zakoniti ali pa vsaj nujni dedni delež.

Meja v gozdu. J. Č. — Pred več leti je vaš oče kupil gozd v katerem ni prave meje. Če sosed prej kosi ali grabi steljo, vedno sega nekoliko v vaše. Pozvali ste ga že, da bi postavila mejnike, vendar noče o tem ničesar slišati. Vprašate, ali bi kazalo vzeti zemljemercu, ali kako bi uredili mejo, da bi bilo konec sporov. — Če ne morete s sosedom sporazumno urediti meje, prosite pri okrajnem sodišču, da reši spor. Sodišče bo določilo mejo po zadnjem mirnem uživanju.

Sosedova gnojnica. G. I. E. Že večkrat smo povedali, da nihče ni dolžan trpeti, da bi gnojnica tekla s sosedovega na njegovo dvorišče. Če vaš sosed nikakor noče preprečiti otekanja gnojnice na vaše zemljišče, se obrnite na domačo občino in prosite za posredovanje. Upamo, da se bo stvar lahko doma uredila in da ne bo potrebno drago pravljenje.

Koliko žita smejo pridržati pridelovalci? T. K. — Po naredbi Visokega komisarja za Ljubljansko pokrajino, smejo pridelovalci žita obdržati za prehrano največ 2 stota pšenice za vsako osebo rodline ali uslužbenec, ki živijo z njimi v skupnosti. Namesto pšenice smejo obdržati 1.30 stota rži za vsak stot pšenice, ali ječmena v razmerju 1.50 za vsak stot pšenice ali koruze v razmerju 1.75 stota za vsak stot pšenice. Poleg tega smejo obdržati pridelovalci za prehrano prašičev 3 stote koruze za vsakega vzrejenega in za spitanje določenega prašiča.

Glede ovsa ni nobenih omejitev, vendar je prodaja dopuščena le z dovolitvijo prehranjevalnega zavoda za Ljubljansko pokrajino.

Graditev ob mej. F. R. Še vedno veljajo predpisi gradbenega zakona in nihče ne sme brez predpisane gradbenega dovoljenja pričeti z zidanjem. Ko bo sosed zaprosil za gradbeno dovoljenje, bo občina odredila ogled na licu mesta, h kateremu mora povabiti vse mejaše. Tam boste imeli priliko, da poveste vse svoje ugovore. Če bodo upravičeni, jih bo že občina upoštevala, če pa bodo čisto zasebnega značaja (kakor zaradi sence, zaradi oken in podobno), vas bo pa zavrnila na sodno pot. Nikakor niste dolžni dovoliti, da bi se pozimi sneg s sosedove zgradbe udiral na vaše zemljišče.

Koliko žita se sme obdržati za seme? R. L. Pridelovalci pšenice, rži, ječmena in koruze smejo obdržati za seme potrebno zrnje do naslednjih največjih količin: pšenice po dva stota za vsak hektar, ki naj se obdela, rži po 1.80 stota za vsak hektar, ječmena po 1.80 stota za vsak hektar, koruze po 0.60 stota za vsak hektar žitne površine, a za krmo pa koruze po 1.20 stota za vsak hektar.

Olažjave za učence, ki prihajajo iz šol zunaj ozemlja Ljubljanske pokrajine. Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino je odredil, da slovenskim učencem, prihajajočim s šol vseh vrst in stopenj bivše jugoslovanske države na ozemlju zunaj Ljubljanske pokrajine, ki zaradi dokazane višje sile od aprila dalje niso obiskovali šole in niso prešli letnega izpričevala, sme učiteljski zbor vsake istovrstne šole na prošnjo dovoliti vpis v neporedni višji razred, kot so ga obiskovali v šolskem letu 1940-41, če ob prvi redovalni seji drugega polletja v nobenem predmetu niso imeli nižje ocene kot 3 ali nižje kot 2 na strokovnih šolah, ter jih sme pripustiti k popravnemu izpitu iz vseh predmetov, v katerih so imeli nižje ocene. Učenci, ki ne nameravajo nadaljevati šolanja in tisti, ki ne morejo dokazati v omenjeni seji dobljene ocene, se pripustijo k razrednim izpitom. — Učenci razredov, za katere je ob sklepu določen tečajni, diplomski ali končni izpit, se bodo mogli ob predložitvi listin za dokaz prejšnjega šolanja pripustiti k navedenim izpitom v istovrstnih državnih šolah, in to po morebitnem razrednem izpitu iz predmetov, v katerih bi bili na omenjeni seji dobili ocene nižje kot 3 (oziroma 2), ali iz vseh predmetov, če ne bi mogli dokazati dobljene ocene. Visoki komisariat sme na prošnjo dovoliti pripustitev k privatnim izpitom kandidatov, ki so nameravali opraviti izpite v mesecu juniju na šolah zunaj Ljubljanske pokrajine, pa jim to zaradi dokazane višje sile ni bilo mogoče. — Izpiti bodo od 10. do 20. septembra t. l. Prošnje je treba predložiti šolskemu ravnateljstvu oziroma Visokemu komisariatu do vstetega 3. septembra.